

Nazivaju ih nemim svedocima prošlosti, a one su sve samo ne to. Srednjovekovne srpske trvrđave monumentalne su građevine, utvrđenja, fortifikacije nastale na temeljima starijih, najčešće iz rimskog perioda. Neke od njih gradile su Osmanlije, Romeji, Austrijanci i dr., u zavisnosti od toga kojoj su od tih imperijalnih sila određeni delovi Srbije u to vreme pripadali. Na području današnje Vojvodine dominiraju ostaci ugarskih utvrda, dok je najpoznatija među njima, Petrovaradinska tvrđava, građena u vreme Habzburške monarhije.

Neke su originalne tvorevine srpskih vladarskih porodica ili moćne vlastele bliske dvoru. Bez obzira na to ko ih je podizao, u svakoj utvrdi prisutan je "srpski momenat". Zato su one verna svedočanstvu gaditeljstva, kulture, običaja, ne samo viđenih ljudi toga vremena, već i stanovništva naseljavanog unutar ili neposredno uz utvrđene zidine, i kao takve izuzetno rečito govore o vremenu u kome su imale aktivnu ulogu zaštite i odbrane.

Srpske srednjovekovne tvrđave su mesta najlepših kamenih građevina iz kojih se mogu crpeti ogromna znanja vezana za srpsku prošlost. Zato je monografija TVRĐAVE SRBIJE - FORTIFIKACIJE, DRUŠTVENE I DRUGE STRUKTURE (Boris Stojkovski, DataStatus, Službeni glasnik Beograd, 2019), u kojoj je sabrano 64 utvrđenja diljem Srbije, poduhvat vredan pažnje.

U uvodnoj reči autor novodi da je reč o tvrđavama sa prevashodno odbrambenom namenom. Da su građene na strateški važnim tačkama, nepristupačnim mestima i terenima sa specifičnom konfiguracijom. Oko utvrđenja su podizana urbana naselja, trgovi, gde je cvetala trgovina, održavane pijace i vašari. Tvrđava Novo Brdo (Kosovo i Metohija), jedno od najznačajnijih utvrđenja, štitila je najbogatiji srpski rudnik srebra.

Najuočljiviji, nažalost i najčešće jedini, do danas očuvani delovi tvrđava su zidine, koje su povezivale njene kule i bile najjače sredstvo odbrane njenih stanovnika. Unutar zidina, u nekim slučajevima formirani su gradovi u kojima su razvijani занати, proizvodilo se oružje i oruđe i sve ono što je pratilo funkcionisanje vojske i ljudi koji su unutar utvrde živeli. Neretko, tvrđave su imale svoja podgrađa "koja su sa tvrđavom delila zajedničku sudbinu, na tlu današnje Srbije, veoma burnu, zanimljivu i uzbudljivu" (B. Stojkovski).

Ovom monografijom obuhvaćene su tvrđave koje se uslovno mogu podeliti na: ravničarske i planinske, vodene, odnosno rečne, ostrvske, gradske, manastirske. Ove poslednje, poput Manasije (Resave), imale su zadatak da brane manastirske komplekse.

Tvrđave se mogu podeliti na one oblika trougla, kvadrata, višestranih, elipsastih, ovalnih, do onih nepravilnih oblika, koje su pratile liniju terena na kojem su podignute.

Većina srednjovekovnih tvrđava građena je isključivo za borbu hladnim oružjem. One tvrđave, poput Smederevske, koju je despot Đurađ Branković podigao za odbranu od Osmanlija

u prvoj polovini XV veka za borbu hladnim oružjem, kada je artiljerijsko oružje već bilo u upotrebi, ubrzalo je ne samo njen pad, već i pad Srpske despotovine.

Značaj tvrđava kao vojnih objekata do XVI veka drastično je smanjen i samo su poneke od njih svoju odbrambenu ulogu zadržale do Prvog svetskog rata. Vreme, a i ljudski faktor, učinili su da od većine nekada moćnih utvrđenja golema bedema do danas "prežive" samo po neki zid, kula i sl.

Poslednjih godina sprovode se istraživanja od strane arheologa, istoričara na osvetljavanju njihove uloge u vremenu kada su bile "žive", te naporu na njihovoj obnovi, konzervaciji i zaštiti, ne samo kao turističkih atrakcija, već kao očevicima događaja, kojeg u prethodnim vremenima nismo bili dovoljno svesni. Tek restauracijom ovih objekata može se naslutiti njihova veličina i sjaj poput tvrđava Golubac, (H)Ram, delimično obnovljenih utvrda: Bač, Maglič, Koznik i dr. Devastacijom zidina od strane lokalnog stanovništva koje "ničem ne služe" za podizanje privatnih kuća, učinjena je nenadoknadiva šteta. Poznati su primeri utvrda koje su svoje stradanje doživele u neposrednoj prošlosti, poput Žrnova na Avali koji je u vreme despota Srefana Lazarevića bio čuvar Beograda, dignutog u vazduh 1934., Vrhlaba, neutvrđenog dvora kojeg je izgradio kralj Milutin, lociranog na izvoru reke Lab na obroncima Kopaonika, blizu grada Kuršumlije koji je zapaljen i uništen 2000. godine.

Kapitalno izdanje TVRĐAVE SRBIJE - FORTIFIKACIJE, DRUŠTVENE I DRUGE STRUKTURE obuhvata i isčezle tvrđave o kojima se ne zna gotovo ništa, kojih više nema, a o njima postoje arheološki podaci, koje su neistražene i o kojima pisani izvori čute. Ovaj odeljak govori o tvrđavama Novi Bečeј, Bukin (Mladenovo), Castellum Seu Fortalicium Selend (Zelend), Futog, Subotica, Banoštor, Sirmijum...

Širom Srbije postoje ostaci utvrđenja o kojima se ne zna ništa, ili su izvori toliko oskudni da je nemoguće na bilo koji način rekonstruisati njihovu istoriju.

Svaka od opisanih tvrđava ima svoju priču i kao takva, predstavlja okamenjenu istoriju srednjovekovne Srbije: Tvrđava Višegrad kod Prizrena - rezidencija cara Stefana Dušana, Zvečan - tvrđava i tamnica Nemanjića, Kruševac - prestoni grad kneza Lazara, Smederevo - poslednja srpska srednjovekovna prestonica, Kupinik - prva srpska prestonica severno od Save i Dunava, Maglič - riznica srpske arhiepiskopije, Prilepac (13 kilometara od Novog Brda) - rodno mesto kneza Lazara i Ras - rodno mesto srednjovekovne Srbije... samo su neke od zanimljivih štiva koja se nalaze u ovoj monografiji. Profesionalno urađena, posebno pred prosvetne radnike, nastavnike istorije, postavlja pitanje: "Kakva bi bila naša znanja, da smo, kada je to nastavnim programom predviđeno, istoriju svoje zemlje sticali iz ovakvih izvora?"

www.topsrbija.com

www.topsrbija.com

www.topsrbija.com

www.topsrbija.com

www.topsrbija.com

www.topsrbiјa.com

www.topsrbiјa.com

www.topsrbiјa.com